

vztrajanju med »neбом« in »peklom« človekovega tragičnega bivanja. To vztrajanje ima pri nekaterih avtorjih tudi čisto vitalistično, tragiki odmaknjeno naravo. Vse te oblike življenjskega občutja, vere ali filozofije žive v naši najboljši literaturi, posebno v poeziji vse do neposredne sodobnosti, ko doživljajo neke večje spremembe ali celo ukinitve. Seveda je treba resnico na ljubo dodati, da so se poleg teh idealitet ali znotraj njih samih uveljavljale tudi poenostavitve, nestrpnosti in večne dogmatične obsodbe. Tu bi bilo potrebno načeti tista poglavja naše književnosti, in to so skoraj vsa, ki so poglavja hude idejne ozkosrčnosti ter neizprososti, pa naj je prihajala iz klerikalnih ali kasneje protiklerikalnih stališč. Poglavja biografskih tragedij slovenskih književnikov vse od Primoža Trubarja pa do novejšega časa bi bila tudi s tega vidika zelo poučna.

Omenim naj še zadnjo, četrto, že bolj oblikovno posebnost obravnavane književnosti. To najdemo v njeni poudarjeno lirski podobi. Že v starodavnem ljudskem pesništvu, ki je dokaj bogato, je ohranjeno presenetljivo malo del s pravo epsko širino in dejanjem. V primerjavi s srbsko in hrvaško narodno poezijo ima slovenska mnogo bolj *lirski značaj*. Tudi v razvoju umetnega slovstva je spet lirika tisto področje, kjer so Slovenci najprej premagali svoje »zamuđništvo« in ujeli enakovreden korak z razvitimi literaturami evropskega zahoda in vzhoda. In tudi po Prešernu ostane lirika še dolga desetletja najbolj razvita zvrst slovenske besedne umetnosti. Šele 20. stoletje z vidnejšim uveljavljanjem proze in dramatike postopoma briše to tipološko lastnost. Lastnost, ki ima družbeno zgodovinske vzroke in je tudi v zvezi z dejstvom, da je bil slovenski človek močno zatrt ali oviran v svojem zunanjem, to se pravi v zgodovinskem dejanju.

Taka bi bila v strnjeno poenostavljenem ter nepopolnem orisu tipologija slovenske književnosti z njenim razvojem vred.

Janko Čar

O NEKATERIH VPRAŠANJIH SLOVENŠČINE V ŠOLI IN JAVNEM ŽIVLJENJU

Poldrugo leto je minilo, odkar je GO SZDL Slovenije poslal organizacijam in vodstvom Socialistične zveze slovito pismo o jeziku. Čeprav je bilo pismo naslovljeno na organizacije in vodstva množične politične organizacije, je veljalo vsej naši javnosti.

Slavistično društvo je pismo toplo pozdravilo, saj je dobilo zagotovilo, da ni samo, ki posebej skrbi za tako dragoceno vrednoto, kot je jezik.

PA = pedagoška akademija, PPS = prosvetna in pedagoška služba, Zveza = ZKJ.

Od takrat je minilo leto in pol — dovolj dolgo obdobje, da pregledamo, kaj smo napravili slavisti, kako so pismo uresničevale organizacije in vodstva Socialistične zveze, s kolikšno zavzetostjo in odgovornostjo so ga vzele v roke naše delovne organizacije.

Kadar razpravljamo o pomanjkljivi kulturi ustnega in pisnega izražanja, velikokrat s prstom pokažemo na šolo. Prav bi torej bilo, če se malce ustavimo in pogledamo, kaj se godi v šolah, zlasti osnovnih.

Vzemimo področje prosvetno-pedagoške službe v Mariboru. Čeprav je to dokaj omejeno območje, nam bodo podatki, ki jih bomo dobili, odprli širše razglede.

Na tem območju imamo 57 osnovnih šol, od tega jih je v mestih skoraj četrtina (15), večinoma v Mariboru. Razmerje 1:3 je ugodno; mnogo zavodov ima občutno višji odstotek podeželskih šol, s tem pa seveda strokovno mnogo slabše zasedena mesta.

Na 57 šolah v Mariboru in širši okolici učijo slovenščino 104 učitelji, strokovno usposobljenih predmetnih učiteljev in profesorjev je samo 39 (37,5 %!), predmetnih učiteljev, profesorjev-neslavistov in absolventov oziroma študentov PA uči 15; 50 je učiteljev (48,1 %!). Zanimivo je, da se položaj slabša. Po letu 1960 je po nepopolnih podatkih prevzelo pouk slovenščine na teh šolah kar 13 učiteljev. Na mnogih šolah učijo učitelji vse od osvoboditve dalje. In še nekaj »cvetk«: na neki šoli uči 17 ur slovenščine upokojena predavateljica gospodinjskega pouka, nekje so sprejeli študenta PA (obtičal je v drugem letniku), ima pa kar 31 ur, od tega 25 ur slovenščine; spet drugje so nastavili študenta, ki je na PA četrtič padel iz jezika.

Glede na to, da ima le 37,5 % učiteljev, ki učijo slovenščino, ustrezno kvalifikacijo, je delo učiteljev slovenščine na splošno slabo. Strokovni svetovalci najdejo le malokje pravo razmerje med jezikovnim poukom, branjem, razčlenjevanjem, govornimi vajami itn. Malokateri učitelj ve, kaj so pravzaprav prave govorne vaje; načrtno pregledovanje domačih nalog je zanemarjeno; zaradi pomanjkljive strokovne izobrazbe so korekture šolskih nalog polovičarske. Učitelji pogosto obrezujejo učne načrte. Na neki osnovni šoli so v šestem razredu obdelali zloženi stavek pri zadnjih urah v šolskem letu.

Teh spoznanj seveda ne moremo posplošiti. Tudi na kaki odmaknjeni okoliški šoli lahko poslušamo dober jezikovni pouk, čeprav ne hodi v razred predmetni predavatelj, ampak le učitelj. Toda to so izjeme.

Takšno je torej stanje v osnovni šoli, če ga pogledamo z najbolj kritične plati.

Podobne težave srečujemo v strokovnem šolstvu, čeprav so te šole mnogo bolj zasedene. Iz pogovora s slavisti, ki učijo na njih, sem posnel tole: Učni načrti za slovenščino so še neurejeni. Tako imajo na gradbenem šolskem centru odrasli le 2 uri, mlajši pa 3 ure slovenščine, kar je odločno premalo. Odnos do materinščine je na teh šolah prej hladen kot prijazen. Poznamo tudi take strokovne šole, ki slavistovo delo celo podirajo. Slaviste prepričujejo, naj popuščajo. Na neki taki šoli predavatelji odkrito odvrčajo dijake od gledališča! Predavatelji strokovnih predmetov slabo obvladajo slovenščino. So pa še druge težave. Terminologija posameznih strok še ni urejena (nekatero šole pripravljajo predloge, popravke in dopolnitve k Tehniškemu slovarju). Na kvaliteto in

uspešnost pouka materinščine na teh šolah vpliva tudi mešanost: ponekod je precej dijakov iz sosednjih republik, na nekaterih šolah imajo cele razrede »srbohrvatske«. Po naših strokovnih in poklicnih šolah še vedno straši mnenje, da je važna stroka, jezik ne. (Prim. višji administrativni tečaj, v katerega programu sploh ni slovenščine.)

Marsikaj se lahko reče tudi o slovenščini v srednjih šolah. Ne mislim toliko na kadre, čeprav je nerazumljivo, kako so nekateri predavatelji šli popolnoma mimo jezikovnega pouka — bolj so mi pred očmi dosedanji učni načrti (zlasti gimnazijski), ki so hudo zanemarjali jezikovni pouk.

Bojim se, da je tudi v novih načrtih še marsikaj narobe. Ob nabitosti učnega programa za gimnazije, mislim glede na slovenščino, se resno sprašujem, ali bo mogoče v načrtu postavljeni fond 150 ur jezikovnega pouka v praksi zares uresničiti.

Da je kultura pisnega in ustnega izražanja absolventov srednjih šol pomanjkljiva, da ne rečem slaba, potrjujejo višje in visoke šole, kaže pa se to tudi v javnem življenju. O teh in podobnih pomanjkljivostih in napakah moramo govoriti. Ne strinjam se z mnenjem, da se ne da nič napraviti. Molčati pomeni pristati na status quo.

O samem pouku slovenščine na šolah smo sicer precej pisali, vendar so prevladovali članki o metodiki pouka, premalo načrtno pa smo sprejemali in gledali, da se izrazim v jeziku pisma SZDL, kaj se godi s slovenščino na naših šolah. Kdor ne pozna terena, bo presenečen, ko bo poslušal naše strokovne svetovalce slaviste. Nikar ne recimo, da so za to pristojni in odgovorni edino le zavodi za PPS, republiški svet za šolstvo in druge republiške institucije. Ali je kriv prof. Bunc, če šesti razred še danes nima jezikovne vadnice, če čakajo otroci nanjo že celo desetletje?!

Društvo bo moralo kljub vsemu splesti z našimi šolami, z našimi slavisti tesnejše stike. *Več moralne in praktične podpore — pa tudi več kritične besede!*

In kako je z rabo slovenščine v javnem življenju? Izhodišče nam bo s e d a n j e s t a n j e , opirali pa se bomo na ustavo in na pismo SZDL. Če pomislimo na slovito pismo in na 41. in 42. člen zvezne ustave ter na drugi odstavek 74. člena republiške ustave, ki pravi: »Poslovanje vseh državnih organov ter delovnih in drugih samoupravnih organizacij, ki izvršujejo družbeno službo na območju SR Slovenije, se vodi v slovenskem jeziku« — vidimo, da smo stvar načelno že rešili. V praksi pa seveda ne. Prav tu prihaja do protislovij. Če smo vprašanje v osnovi rešili, zakaj se je potem treba tolikokrat sklicevati na ustavo? Ali ni v tem nekaj manjšinske, da ne rečem hlapčevske mentalitete? Razčistimo stvari najprej pri sebi! Če bomo napravili to, bo vprašanje — kakor je zapleteno — tudi praktično rešeno in bo za zakon ostalo le nekaj stvari. Npr. na dvojezičnih področjih bi se moral vsak javni uslužbenec v 6 mesecih naučiti madžarsko oziroma italijansko; javni uslužbenci v Sloveniji so dolžni govoriti slovensko; zakon o izdelkih. Vendar pa mora vsak prispevati svoj delež; zaman je ustava, zaman množica zakonskih predpisov, če jezika sami ne znamo ali pa smo malomarni in do jezika brezbrizni. Boj za pravilnost, ustreznost in, če lahko dodam, lepoto jezika je treba u s m e r i t i n a v z n o t e r .

Ko govorimo o vlogi in položaju slovenščine v javnem življenju, se moramo zavedati, kakšna je odgovornost posameznika in kako daleč sega pojem »javno življenje«. Odgovornost do javnega delovanja je premalo poudarjena, mnogi posamezniki in delovni kolektivi se je slabo zavedajo. Dostikrat nadrejeni prinese administratorki besedilo in reče: Natipkajte, ob enem popravite. Saj veste: naglica, a tudi moje znanje slovenščine je »bolj tako«. Če tudi administratorka obvlada slovenščino »bolj tako«, je končna redakcija besedila, namenjenega številnemu kolektivu ali javnosti, še bolj »bolj tako«. In kdo je kriv? Šola? Ali bo šla šola za posamezniki v življenje? Menim, da moramo postaviti načelo: Kdor piše in govori za javnost, je za svojo pisano in govorjeno besedo tudi odgovoren.

Poglejmo sedaj, kakšen je položaj slovenščine na posameznih področjih javnega delovanja.

Po vplivu na jezik v javnem življenju so daleč v ospredju tisk, RTV in film. O jeziku našega tiska in RTV smo že precej razpravljali. Vendar vse do danes še nismo dobili kake vsestranske jezikovne analize. S pavšalnimi ocenami stanja ne bomo bistveno popravili. — O specifičnosti novinarskega dela je nekoč zelo stvarno govoril A. Sovre. Pri člankih, zlasti prevodih, ki iz stenograma ali koncepta zletijo naravnost pod stroj, res lahko to ali ono oprostimo, nikakor pa ne moremo popuščati, kadar gre za posamezne dopise; ti namreč ne nastajajo v taki naglici, pri njih se lepo vidi, kako novinar obvlada jezik. Tu pa je še vse preveč nepravilnega izražanja, tujčenja (npr.: uspelo jim je končati prvo nalogo pri izdelavi projekta funkcionalne električne stimulacije ekstremitet, Delo, 8. 10. 1966), kopičenja, nejasnosti (npr.: Uboj pred sodniki, Delo 12. 10. 1966), pravopisnih in stilističnih napak. Menim, da bi časopisna podjetja že zaradi zunanjih sodelavcev morala načrtno voditi jezikovno posvetovalnico.

Bodimo pa tudi pravični in priznajmo, da je slovenščina v nekaterih časnikih zadnja leta vendarle čistejša, posebno še, če jo primerjamo s predvojno časnikarščino.

Pri radiu in televiziji je posebnega pomena izgovarjava. V govorni tehniki in pravorečju so med posameznimi uredniki in napovedovalci precejšnje razlike.

Jezik nekaterih urednikov je slovnično, stilistično, zlasti pa pravorečno šibak. Ali se zavedajo dovolj, da besedujejo pred tisoči in tisoči gledalcev? — Poglavlje zase so intervjuji. Tu se človek vpraša: Kako je mogoče, da je vprašani dosegel tako podkovanost in morda celo ugled v stroki, materinščino pa zamenjal? Spet smo pri odgovornosti za nastopanje v javnosti.

Drugo vprašanje: Koliko so dnevni tisk, radio in televizija izkoristili svojo velikansko moč in pomagali slovenščini do večje veljave v javnosti? Koliko so v svoje izobraževalne oddaje ali članke vključili tudi vprašanja o kulturi našega ustnega in pismenega izražanja?

Bojim se odgovoriti, ker se odgovor deloma obrne tudi zoper nas slaviste. Prepričan sem namreč, da bi dnevni tisk objavljaj članke o jeziku (seveda izpod peresa strokovnjakov), odprl posvetovalnico in da bi televizija in radio uvrstila v program vsakršno dobro serijo oddaj o jeziku. — Glede na dosedanje izkušnje pa bi želeli še več poljudnosti in neposredne aktualnosti.

Da vendarle stopamo naprej, priča film. Žal zaenkrat samo — podnapisi. Marsikateri gledalec, zlasti televizijski, se tudi sprašuje: Zakaj moramo včasih gledati filme iz sosednjih republik brez podnapisov? O slovenščini na reklamnih

letakih, v prospektih, tehničnih navodilih, tiskovinah itn. beremo dan na dan. V njih najdemo ali spakedrano slovenščino ali pa kar srbohrvaščino. Tu so nekateri prav trdovratni: kljub ostrim kritikam že leta in leta tiskajo svoje prospekte ali celo navodila na ovitkih v srbohrvaščini. Spredaj sem omenil ustavo. Naj dodam, da je posebna republiška komisija, v kateri so tudi slavisti, pripravila teze za zakon o obvezni rabi slovenščine v SR Sloveniji. Ko sem natančneje pregledoval ustavo SR Slovenije, sem ugotovil, da je večina tez pravzaprav ponovna uzakonitev drugega odstavka 74. člena. Ali ni torej (glede na ta odstavek) tiskanje navodil, letakov, napisov itn. izključno v srbohrvaščini, in to slovenskih podjetij, v *direktnem nasprotju z ustavo*? Dokler me kdo ne bo prepričal o nasprotnem, se bom spraševal, zakaj takoj začetno kazenski pregon zoper mnogo manjše prekrške, tu pa ne storimo nič? Neenaka pravda se vleče dalje in postaja že prava narodna sramota. Sprašujem se: Če nismo spoštovali temeljnega zakona, ustave, ali bomo potem izpolnjevali parafrazo tega zakona? Prav bi bilo, da javno tožilstvo ali ustavno sodišče pojasni to vprašanje.

Če kritiziramo razna navodila, reklame in pojasnila, namenjena javnosti, se podjetja takoj začnejo izgovarjati. Največkrat je vzrok za to, da tiskajo le v enem izmed jezikov jugoslovanskih narodov, konkretno v srbohrvaščini, jugoslovansko tržišče ali pa visoki stroški, če tiskajo v več jezikih. Ko smo se 30. 9. 1966 sestali s predstavniki nekaterih delovnih kolektivov (Elektro kovina, Avtobusni promet Maribor, Carinarnica, MTT, Reklampublik, Tovarna železniških vozil, občina Center, občina Tezno, Večer in predstavnik SZDL), je predstavnik Reklampublika iz Maribora zavrnil omenjene izgovore. Povedal je, da *mного podjetij izrecno ne želi tiskati svojih strokovnih obvestil v slovenščini*, čeprav se stroški ob upoštevanju še enega jezika ne bi bistveno zvišali. Povedal je tudi, da so besedila slabo pripravljena in da jih prinesejo zadnji hip; zato večkrat ni mogoče opraviti korektur. Naravnost neverjetno pa je, kako nekatera podjetja, zlasti manjša, trmasto vztrajajo pri svojih napakah. Čeprav korektor popravi pisavo »z smetano«, tak »strokovnjak« prečrta popravo na krtačnem odtisu in spet napiše »z smetano«! Če bi tiskarsko podjetje še ugovarjalo, se gospodarsko podjetje obrne drugam, s tem pa sta ušla delo in zaslužek. Konkurenca med drobnimi tiskarskimi podjetji je velika, zlasti so konkurenčni v Zagrebu in Čakovcu. Svetel primer je tu Stanovanjsko podjetje v Mariboru, ki je zavrnilo kamion tiskovin, ker niso bile natisnjene v taki slovenščini, kot je treba.

Naravnost smešni so izgovori nekaterih podjetij, če pomislimo, da prodajajo celo italijanske tovarne izdelke z navodili tudi v slovenščini. Spomnimo se na reklamo za avtomobilski lak *DUPLI COLOR*, ki je bila priložena VEČERU. Kako to, da se tujemu tovarnarju spleča izdati luksuzno reklamo v štirih jezikih, slovenskemu podjetju pa ne v materinščini!? Drugo je seveda vprašanje, kakšna je slovenščina v tem reklamnem navodilu. Za škandal je odgovoren tisti, ki je kaj takega razposlal, to je Večer. Če pa je reklamo tudi tiskal, potem je greh še hujši, saj je neposredno odgovoren za jezik in za opombo na zadnji strani: Samoizdaja za Spodnjo Šteirsko in Jugoslavijo. To pa že presega meje pravopisne in terminološke napake, zato je marsikoga

po pravici ogorčilo. Prav omenjena reklama je tipičen primer, kam lahko pelje takšna brezbržnost in neodgovornost glede rabe slovenščine v javnem življenju, kakršna vlada sedaj.

Število podjetij, ki ne izdajajo reklam, navodil in prospektov v slovenščini, je še vedno precejšnje, čeprav pravijo trgovci, da se stanje izboljšuje. Mimoregde sem pred nekaj dnevi dobil v treh trgovinah tele:

Himo Maribor, navodila za rabo centrifuge: *Pranje i cedjenje rublja.*

MTT Maribor, navodilo za pranje, likanje blaga; pripis: *Roba sa greškama.*
Tekstilna tovarna Prebold, *ženska vestja*; tu celo meša vuna za volna.

Jugotekstil — IMPEX, *uputstvo za pranje, glačanje* . . . na prvi strani piše z velikimi črkami: *NE PODLEŽE JUS-u.*

Aero Celje, *školske bojice*, Aero št. 323: *Boja za takanine, svijetlo siva.*

Color Medvode, naslov: *unutarnji emajl.*

Posebno zanimiva je »Lager lista podjetja Ferromoto Maribor«. Tu so našeti artikli: telefonsko pretikalo, TV mizice, aparati za kuhanje kave . . . zraven pa: frižideri laštalice, brijači aparati, strojevi za pranje rublja, električni štednjaci, usisivači prašine. — Podjetju svetujemo, naj si priskrbi še usisivač za malomarnost!

Našteli bi jih lahko še kaj. Če imamo torej taka podjetja, se sliši povsem utopistično, da naj bi imeli izdelki jugoslovanskih podjetij — saj je jugoslovansko tržišče enotno — oznake in navodila v vseh jezikih jugoslovanskih narodov. Zaenkrat poznam en sam primer: *fosfin, strup za miši in podgane.* Nerazumljivo pa mi je, kako je mogoče, da so navodila pri zdravilih samo v enem ali — v redkih primerih — le dveh jezikih jugoslovanskih narodov.

Mnogo hujše in nevarnejše pa je pačenje slovenskega jezika v raznih dopisih, na tiskovinah, objavah, vabilih in naročilih, v samoupravnih aktih, dalje na sestankih, zborovanjih itn. Nekaj teh stvari doživi zasluženo obsodbo v dnevnem časopisju, a to le manjši del. Še vedno srečamo napake na nekaterih poštinih tiskovinah, na raznih reklamah, občinskih aktih itn. (Ljudje dobivajo odločbe, in ne vedo dobro, za kaj gre!) Posebna poglavja so razna vabila (na glasbeni leksikon, na časopis za hišne svete ipd.). Velikokrat so prišle in še prihajajo te stvari na tako vidno mesto, da je človeku kar nerodno (na pralnem stroju Gorenje, tip 370: *isključitev centrifuge*; tovarna Marles *rastegljiva miza* itn.).

O pravi invaziji tujk smo že večkrat govorili, pa še vedno jih po nepotrebnem sprejemamo. Komu je potreben *supermarket* ali *snack bar* ipd.? Mnogo je v tem pogledu kriv tudi dnevni tisk, kot smo že omenili.

Posebej velja spregovoriti še o odnosu do srbohrvaščine. Zaradi odprtih meja in tesnih stikov sili v naše besedišče marsikateri srbohrvatizem (v zadnjem času: *zalagati se, razpravljati po vprašanju ipd.*). Takih in podobnih nam res ni treba, zato jih moramo odločno odkloniti. Drugače pa je z nekaterimi starejšimi izposojenkami iz srbohrvaščine. Te so se udomačile, dobile celo poimenski odtенок in so živi del našega jezikovnega zaklada. Ozko »obrambništvo«, ki ga opažamo v zvezi s tem, je škodljivo, posebno še, če ljudje ne ločijo med velikosrbskimi tendencami ter Beogradom in Zvezo. Seveda pa so tudi na tej relaciji še neurejene stvari. Značilen tak primer je carinska služba. Pred dvema letoma je bilo v Sloveniji v tej službi le 25 % Slovencev, danes jih je nekaj nad 50 %. Takrat so tudi sprejeli sklep, da bodo

vsi, ki se ne bodo naučili slovenščine, premeščeni. Prav bi bilo, da bi zanje organizirali intenziven tečaj iz slovenščine in izpit. (Tudi nekateri miličniki, neslovenci, ne neobvladajo slovenščine.) Največ kritike pa leti na carino zaradi srbohrvatskih obrazcev. Izgovarjajo se, da jih iz tehničnih razlogov ni mogoče izdati v več jezikih. Praksa v večnacionalnih državah (Švica) to demantira. Poleg tega se lahko vprašamo, kako pa smo mogli izdati obrazce za tužce kar v treh tujih jezikih?

Na kar velja v zvezi s carino posebej opozoriti, je to, da moramo ločiti med carinskimi uslužbenci in obmejnimi vojaškim poveljstvom.

Nekaj vprašanj glede upoštevanja slovenščine bo treba rešiti z železnico (napisi ipd.) in nekaterimi avtobusnimi podjetji.

In kakšno je stanje slovenščine v uradih in javnih službah? O tem bi lahko napisali kar cel referat. Ko sem v neki ustanovi, katere direktor je bil tako ljubezniv, da mi je odprl omare, pregledal rednike iz leta 1965 in v njih kakih tisoč dopisov, sem ugotovil mnogo zanimivih stvari. Kultura pismenega izražanja teh dopisov zelo niha. Med njimi sem našel nekaj tako dognanih, da sem bil presenečen. Seveda so bile to bele vrane. Najslabša so razna poročila in podobna besedila. (Za druge vrste dopisov imamo več ustaljenih obrazcev).

Kaj vse počenjajo z jezikom! Primerov ne bom navajal, saj jih poznamo iz glos v dnevnem časopisju. Človek bi pričakoval, da bodo fakultetno izobraženi ljudje jezik mnogo bolje obvladali kot niže kvalificirani kadri, a velikokrat ni tako. V nekaterih podjetjih pravijo, da napravijo le-ti mnogo škode, ker močno vplivajo tudi na druge, saj se njihovih dopisov, poročil, elaboratov itn. ne upajo popravljati. V marsikaterem podjetju se prepirajo kdo je kriv za slabo končno redakcijo: narekovalec ali administrator—strojepisec. Predlagam, da bi se podpisovala oba, npr.: redakcijo besedila pripravil ta in ta, tipkal ta in ta. Nekateri strokovnjaki se izgovarjajo, da ni mogoče spraviti v sklad slovnične pravilnosti in ustreznosti glede na stroko. Res so še težave s strokovno terminologijo, ne smemo pa skriti pod ta izgovor tudi sicer klavrne slovenščine. Najpopolnejše ogledalo kulture pisanega izražanja v naših delovnih organizacijah so interni časniki, zlasti ciklostirani. Tam kar mrgoli napak. Le redki so primerni. Nujno je, da vsi ti listi čimprej uvedejo jezikovni kotiček, urednikom pa pomagajo lektorji, če vodstvo časopisa samo ni dovolj podkvano.

Veliko je odvisno od posameznikov. V neki mariborski občini imajo tajnika, ki zelo skrbi za jezik: opozarja in popravlja, za svoje sodelavce je prikrbel SP. Tako se je jezik v njihovem poslovanju občutno izboljšal.

Mnogi so se nam pritožili, da ni ustreznih priročnikov, zlasti za poslovno administracijo. Carina in mnoge druge javne službe se borijo s pomanjkljivo terminologijo. Radi bi vedeli tudi kaj praktičnega o sintaksi in stilu. Medtem ko imajo npr. Nemci in Francozi celo vrsto ustreznih priročnikov, lahko naš poslovni človek seže le po Pravopisu, kaj več pa že nimamo. Na tem področju bomo morali slavisti še marsikaj napraviti.

Posebno poglavje je kultura ustnega izražanja. Parade tujk, nepregledni stavki, raztrganost, neustreznost, sivobrade slovnične napake, nejasen izgovor in podobne napake pokvarijo marsikateri govorni nastop. Posebno velja to za nastope na raznih sestankih, zborih, strokovnih zborovanjih itn.

Spet velja podčrtati staro ugotovitev, da ljudje čutijo premalo odgovornosti do javnega nastopanja. Glede na pismo SZDL imajo na tem področju odgovorno nalogo organizacije Socialistične zveze. Žal ugotavljamo, da so prizadevanja glavnega odbora SZDL našla pri organizacijah na terenu premalo podpore, čeprav jih pismo za to neposredno zadolžuje.

Ob koncu te nepopolne analize lahko rečemo, da je bilo slovito pismo SZDL izredno pomemben dogodek. Če v marsikaterem pogledu še ni uresničeno, je to dokaz, kako prav je, da smo tu — je to ponoven ukaz nam in vsej naši skupnosti.

* * *

Kaj nam je storiti?

Pregledati bo treba, kako je s slovenščino v šolah, pripraviti nekaj posebnih priročnikov za poslovne potrebe, izdati ustrezno poljudno pravorečje, zainteresirati strokovne revije, da bodo skrbele za terminologijo; razmisliti moramo o predlogu, da bi strokovnjak z Akademije odprl na Akademiji, v JiS ali kje drugje separatno rubriko o vprašanih terminologije v posameznih strokah; pretesti moramo predloge o ustanovitvi servisov oziroma posvetovalnic (predlagajo tudi republiški servis za prevajanje reklamnih besedil); odgovoriti moramo na tehten predlog, da naj bi slavisti obiskali podjetja in »servirali« napake neposredno delovnim organizacijam (potrben bi bil seveda dogovor); navezali naj bi tesnejše stike z založbami in gospodarsko zbornico; veliko pozornost zasluži predlog, da bi vprašanje jezika postavili pred samoupravne organe in da bi postali nosilci gibanja za čistejši jezik izobraževalni centri in notranji tisk podjetij (tu bi lahko veliko pomagale tudi družbeno-politične organizacije); čim prej je treba rešiti vprašanje tiskanja reklam in navodil slovenskih podjetij; povedati moramo svoje mnenje o predlogu, da bi morali uslužbenci v javnih službah (cariniki, miličniki, uslužbenci na občinah in pod.), če niso Slovenci, opraviti tečaj in izpit iz slovenskega jezika.

Upam, da bodo pravkar našeta vprašanja ob vsem, kar sem analiziral, naletela na živ odmev, da bodo dopolnjena in da bo končni rezultat pogovorov, ki smo jih imeli s predstavniki podjetij in SZDL, ter današnjega pogovora pomemben za vse naše nadaljnje delo.

Boris Merhar

ŠE KAJ O SLOVENSKI RIMI

V razgledovanju po razvojnih poteh slovenskega rimanja se nam je pokazalo, da so se najvidnejši in najizmerljivejši premiki oblikovali v območju moške rime, in to prav zaradi pričujočnosti njenih nepopolnih (polpoudarnih) tvorb. Kajti prav ti drugotni načini (2 do 4) so dali naši moški rimi njeno posebno spremenljivost, zlasti nasproti toliko bolj konstantni, do redkih izjem le na glavni poudarek vezani ženski rimi. Vendar je neke možnosti za variiranje imela tudi ta, le da na drugačni osnovi: kot dvozložna je (bila) namreč, čeprav v mnogo manjši meri od trizložne, lahko tudi zložena. S tem pa prehajamo na